

Kalaallinut Danmarkimiittunut assigiinngisitsineq – ajornartorsiut arajutsisaq

Danmark aamma Kalaallit Nunaat oqaluttuarisaanermik ataatsimoorussaqrput. Tassaavoq oqaluttuarisaaneq assigiinngitsunik katitigaq pissaaneqarnermi pissutsinik naligiinngitsunik aallaaveqartoq. Naallu nunat taakku marluk akornanni pissutsit ajunngikkaluartut oqaluttuarisaanerup pitsaanngitsortai sulit takussutissaqrput.

Ullutsinni kalaallit amerlasuut inuunermi ilaa imaluunniit tamaat Danmarkimi atortarpaat. Danmarkimi ilinniartuusut imaluunniit sulisuusut. Amerlasuut Danmarkimi ajunngitsunik misigisaqartarput, ajoraluurtumillu tamarmiunngitsut. Ajoraluurtumillu pigiliutiinnakkanik isumaqarneq kalaallinullu assigiinngisitsineq nassuiaatissap ilagisinnaavaa.

Danmarkimi inuit amerlasuut paasinninnerat naapertorlugu race tunngavigalugu nikassaaneq inunnik aaliangersimasuinnarnik eqquisinnaavoq. Taanna pissutigalugu race tunngavigalugu nikassaaneq aamma akornatsinniittoq takkuitsoorsinnaasarparput - assersuutigalugu kalaallinut.

Taamaattumik kalaallinut Danmarkimiittunut pigiliutiinnakkamik isumaqartarneq assigiinngisitsinerlu qimannissaat maanna piffissanngorpoq. Nikassaarpasissunik oqaaseqartarnerit pigiliutiinnakkanillu isumaqartarnerit assigiinngisitsinerlu periaaseqartut akuerisinnaanngikkigut. Qanimut innimiginnittumillu atassuteqarneq illugiilluni innimiginninnermik naligiissuseqarnermillu toqqammaveqarpoq. Kalaallinut pigiliutiinnakkanik isumaqartarnerup assigiinngisitsinerullu qimannissaat nunat akornanni pissutsit nutaamik siunnerfeqartilernissaat pillugu suliat ingerlaavartut ilagissavaat.

Taamaattumik Danmarkimi naalakkersuisut kalaallinut race tunngavigalugu nikassaaneq pigiliutiinnakkanillu isumaqartarnerit akiorniarlugit malunnartumik ataavartumillu suliaqarnissaq aallartinniarpaat. Danmarkimi naalakkersuisut ilaatigut naalagaaffiup ataani immikkoortortamik pilersitsiniarpoq naalagaaffiup kalaallinut maani Danmarkimi najugalinnut assigiinngisitsinerlu pinnittarnissamik suliaqarneranik ataqatigiissaarisussamik. Tassuunakkut kalaallit Danmarkimiittut pillugit suliat ataqatigiissaarnissaannut ajunnginnerusumik periarfissaqalissaaq, Kalaallit Nunaanni Naalakkersuisunik suliaqarfimmilu aallussisunik qitiusunik assigiinngisitsinerullu pinnittarneq pillugu illugiilluni oqaloqatigiittarnissamat aqutissiuussissaaq, kalaallillu Danmarkimiittut pillugit assigiinngisitsinerullu pinnittarneq pillugu ilisimasat immikkut ittut ineriartortinnissaanut ilanngusseqataassalluni.

Danmarkimi naalakkersuisut race tunngavigalugu nikasaanerup akiornissaa pillugu iliuuserisassat pilersarutissaannut tunngatillugu aningaasat immikkoortinneqareersimasat saniatigut Danmarkimi naalakkersuisut aaliangiuppaat ukiuni 2025-2028 kalaallinut maani Danmarkimi najugalinnut assigiinngisitsinerup akiornissaanut sinaakkutissaq sulit alla katillugit 35 mio. kr.-usut immikkoortinniarlugit.

Naalagaaffeqatigiiffitsinni kinannguugaluarpuunniit kikkut tamarmik innimiginnittumik torersumillu pissuseqartumik pineqartarnissaasa qularnaarnissaanut tamatta ataatsimut isumagisassaqrput. Aamma sumiluunniit najugaqaraluaanni. Danmarkimi naalakkersuisut aallarniissutit 12 tigussaasut aqutitigalugit naalagaaffeqatigiinnerup iluani nunat inuisa akornanni tatiginninneq patajaallisarniarpaat kalaallinut Danmarkimiittunut race tunngavigalugu nikasaanerup assigiinngisitsinerullu tigussaasumik akiornersigut.

Aallarniissutit tigussaasut

1. Naalagaaffiup kalaallinut Danmarkimi najugalinnut assigiimmik pinnittarnissamik suliaqarneranik ataqatigiissaarineq akisussaaffigalugu naalagaaffiup ataani immikkoortortamik pilersitsineq

Danmarkimi naalakkersuisut kalaallit Danmarkimiittut assigiimmik pineqartarnissaat patajaallisarniarpaa naalagaaffiup ataani immikkoortortamik nutaamik pilersitsinikkut, kalaallit Danmarkimiittut assigiimmik pineqartarnissaannik naalagaaffiup suliaqarneranik ataqatigiissaarineramik akisussaaffeqartumik. Immikkoortortaq kalaallit assigiimmik pineqartarnissaat anguniarlugu siunnerfeqarnerusumik ataqatigiissaagaanerusumillu sulisoqarnissaanut peqataassaaq.

2. Kalaallit passiannik pisinnaatitaaneq

Passi inuup suminngaaneersuuneranik taamalu aamma inuiaqatigiinnikkut kinaassutsimik nalunaaqutaavoq ersarissuq. Danmarkip naalakkersuisuisa kalaallit kalaaliussutsiminnik misigisimanerat immikkuullarittuusoq paasilluakuttoorsinnaavaat, tamannalu pillugu kalaallit passiini inuiaassuseq maannamiit kalaaliusutut allassimasinnaanissaanik periarfissiisimallutik.

3. Kalaallit atuartut atugaannik efterskolenik illugiilluni oqaloqatiginnittarneq

Kalaallit inuusuttuaraatillutik inuttut ilusinikkiartornerup nalaani ukioq ataaseq Danmarkimut efterskolertiartortut kingoqqisuunertik pissutigalugu pigiliutiinnakkamik isumaqarnerit annernartumik nalunaaqutserinartut assigiinngisitsinerlu naaperatarsinnaassanngilaat. Taamaammat Danmarkimi naalakkersuisut efterskolet peqatigiiffiannik illugiilluni oqaloqateqartalermissaq aallarnerniarpaa kalaallit inuusuttut efterskolernerup nalaani atugarisaasa inuunermilu atugarissusaasa eqqumaffigineqarnerat annertunerulersinniarlugu.

4. Naalagaaffeqatigiinneq pillugu pinngitsuugassaannngitsumik ilinniartinneqarneq

Inuit akornanni akaarinninnerulernissamut assigiinngisitsinerullu millisarnissaanut akornutaasut annersaasa ilaat tassaavoq ilisimasaqannginneq. Danmarkimi naalakkersuisut ukioq atuarfiusoq 2023/2024 aallarnerfigalugu meeqqat atuarfianni oqaluttuarisaanermik najoqqutassiami Atlantikup Avannaa aamma naalagaaffeqatigiinneq pillugit pinngitsuugassaannngitsumik ilinniartinneqarneq eqqussimavaat. Angunekarusuttoq tassaavoq naalagaaffeqatigiinneq pillugu pinngitsuugassaannngitsumik ilinniartitsinermi kinguaariit inuusunnerusut naalagaaffeqatigiinnerup oqaluttuarisaanera pillugu ilisimasaqarnerulerlutillu paasisaqarnerulernissaat qularnaarneqassasoq, ilanngullugit piffissap ingerlarnani akeruusimasut.

5. Kalaallit ilinniagaqartut inuunermi atugarissusaat pillugu suleqatigiinneq

Kalaallit ilinniagaqartut Danmarkimi ilinniagaqartutut inuunermi misigisaat pillugit Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Institutsimit nalunaarusiami erseqqissarneqarpoq kalaallit ilinniagaqartut danskit ilinniagaqarnermi pissusaanni pigiliutiinnakkanik isumaqarnermik naapinneqartartut. Nalunaarusiami tamakku nangitsiviusumik ilinniartitaanerni inuunikkut atugarliornermut atatinneqarput. Uddannelses- og Forskningsministeriaqarfiup nangitsiviusumik ilinniartitaanernik ingerlatsiviit qitiusumillu aallussisut allat, ilanngullugit kalaallit illuutaat ilinniagaqartullu kattuffiat Avalak, suleqataaffigisaannik pilersitsiniarpoq, kalaallit ilinniagaqartut Danmarkimi nangitsiviusunik ilinniartitaanerni inuunermi atugarissusaat patajaallisarniarlugu. Suleqatigiiffimmi anguniagaassaaq unamminartut pillugit illugiilluni oqaloqatigiittarnissaq paasisimasanillu avitseqatigiittarnissaq, suliniutissat aallarnisarneqartussallu tigussaasut attuumassuteqartut suusinnaanersut paasiniarneqarlutik aammattaaq suliaqarfimmi ineriartornermik malinnaaneq.

6. Kalaallit pillugit aningaasat agguagassat

Inuiaqatigiit sakkutuujunngitsut akornanni assigisaannilu suliniutigineqartunut siunnerfeqartumik aningaasanik agguagassanik pilersitsisoqassaaq, suliniutit kalaallinut maani najugalinnut pigiliutiinnakkanik isumaqartarnernut assigiinngisitsinermullu akiuinissamik aallussillutik anguniagallit tapersersorniarlugit.

7. Kalaallit Danmarkimiittut oqalutseqartinneqartarnerat annertusarneqassaaq

2024-mut aningaasanut inatsimmut isumaqatigiissut tunngavigalugu piffissami 2024-2027 Atlantikup Avannaanut agguagassanit 6 mio. kr. aningaasaliissutigineqassapput, kalaallit Danmarkimiittut oqalutseqartarnissaannik ilisimasaqarneq tamatumalu ingerlatitseqqinnissaa siammarterneqarlunilu annertusarneqarnissaa siunnerfigalugu. Pitsaasumik oqalutseqarneq paatsuinernik ikilisaaqataasinnaavoq kalaallinullu Danmarkimiittunut pissusilersorneq ajunnginnerulersissinnaallugu.

8. Oqalutsit pikkorissaanerni peqataasinnaaqullugit atukkat pitsaannerusut pilersinniarlugit periarfissanik qulaajarneq

2024-mut aningaasanut inatsimmut isumaqatigiissut tunngavigalugu piffissami 2024-2027 Atlantikup Avannaanut agguagassanit 6 mio. kr.

immikkoortinneqarput kalaallinut Danmarkimiittunut oqalutseqarneq pillugu nalunngisaqarneq ingerlatitseqqinnerlu pillugit qinnuteqartunut agguagassatut. Aningaasat aamma oqalutsit piginnaasaannik qaffassaanermut atorneqarsinnaapput, ass. pikkorissaanikkut. Tamatuma saniatigut Danmarkimi naalakkersuisut misissorumavaat oqalutsit kalaallinut oqaluttaasartut piginnaasaasa qaffassarnissaat anguniarlugu pikkorissaanerni peqataasarnissaannut atukkat pitsaannerusut pilersinneqarsinnaannginersut. Suliassami tassaniittumi pikkorissaanerit nalaanni oqalutsit aningaasarsianik annaasaminnik taarsiivigineqarsinnaanerannut periarfissat qulaajarneqarnissaat anguniarneqassaaq.

9. Kalaallit Danmarkimi najugaqartut akornanni race tunngavigalugu nikassaaneq misigineqarsimasoq pillugu misissuineq

Kalaallit race tunngavigalugu nikassarneqartarnerat qanorlu siamasitsiginera pillugu ilisimasat malunnartumik annertusarneqassapput. Taamaattumik misissuineq annertoq kalaallinut Danmarkimi najugaqartunut race tunngavigalugu nikasaanermik misigineqarsimasumik paasinarsaasinnaasoq naammassineqassaaq.

10. Assigiinngisitsineq misigigaanni kalaallisut ikiorneqarnissamik periarfissaq

Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Institutsip siunissami Diskriminationslinje-mut kalaallisut saaffiginnittoqarsinnaanera qularnaassavaa. Linje taanna siunnersorneqarnissamut periarfissaavoq inunnut assigiinngisitsinermik misigisaqarsimasunut saaffiginnittoq.

11. Kalaallit Danmarkimiittut suliffeqanngitsut suliffeqalernissaannut suliniarnerup annertusinissaa pillugu agguagassanik ingerlatitseqqinneq

Kalaaliugaanni Danmarkimiittoq sulilernissamut akimmiffissaqarsinnaavoq immikkut ittunik. Taamaattumik agguagassat kalaallinut suliffeqanngitsunut immikkut suliniarnermut immikkoortinneqarsimasut ingerlatitseqqinneqassapput, kommunit suliaqarfimmi 2026 sulinerannik aamma tapersersuisinnaaqullugit.

12. Kalaallit Illuutaasa sulinerannut tapiissutit amerlanerusut

Danmarkimi naalakkersuisut Kalaallit Illuutaannut Aalborgimi, Aarhusimi, Københavniimi aamma Odensemiittunut ingerlatsinermut tapiissutissanik immikkoortitserusupput.

Tamatuma saniatigut danskit naalakkersuisuinut pingaarpoq kalaallit maani Danmarkimi najugallit inuiaqatigiinnikkut ikinnerussuteqartutut akuerineqarusunnertut misissoqqullugu Naalakkersuisut danskit naalakkersuisuinut inassutaata

qanoq sapinngisamik pitsaanerpaamik isumagisinnanissaanut Kalaallit Nunaata Danmarkillu ataatsimoorlutik eqqartuinissaannut toqqammavissat sapinngisamik pitsaanerpaat pilersissallugit.